

Janusz N a g ó r n y

ŻYCIE LUDZKIE - DAR I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Spotkanie naukowe polskich teologów moralistów - Nałęczów 10 - 12 VI 1985

W dniach 10-12 VI 1985 r. odbyło się w Nałęczowie, w tamtejszym Diecezjalnym Domu Rekolekcyjnym, spotkanie naukowe polskich teologów moralistów, których zebrało się ok. 50. Problematyka tego spotkania dotyczyła różnych aspektów etyki biomedycznej.

Uczestników spotkania powitał ks. dr B. Inlender - przewodniczący Ogólnopolskiej Sekcji Teologów Moralistów. On też dokonał wprowadzenia w problematykę spotkania, podkreślając, że dzisiaj teologia moralna stoi przed wieloma nowymi pytaniami, choćby z racji rozwoju medycyny, ale wszystkie one zbiegają się w pytaniu z jednej strony o podstawy i granice odpowiedzialności moralnej za życie ludzkie, a z drugiej - o etyczny postulat obrony życia wobec współczesnych praktyk lekarskich.

W pierwszym dniu spotkania został wygłoszony referat o fundamentalnym charakterze dla podjętych rozważań teologiczno-moralnych, a wygłosił go ks. Inlender - *Życie ludzkie jako wartość etyczna*. W punkcie wyjścia prelegent wskazał na znaczenie założeń antropologicznych w odczytywaniu wartości życia, a następnie mówił o różnych nurtach i postawach w wartościowaniu ludzkiego życia. Szeroko omówił problem życia ludzkiego jako przedmiotu zobowiązania w etyce teologicznej ukazując go zarówno od strony egzystencjalnej, jak i aksjologicznej. Autor rozważył w tym miejscu wiele przykładów przejścia od tez egzystencjalnych do aksjologii w przedsoborowych podręcznikach teologii moralnej. W końcu mówił o życiu jako wartości etycznej ściśle związanej z wartością osoby.

W dyskusji nawiązującej do tego referatu ks. prof. dr hab. S. Olejnik mówił o znaczeniu pogłębionej argumentacji dla właściwego odczytania wartości życia. Ks. dr J. Nagórny wskazał na konieczność chrystologicznego i historiozbowczego dopełnienia w teologicznej wizji wartości życia. Ks. dr I. Mroczkowski mówił o potrzebie jakiegoś określenia definicji życia, szczególnie w tzw. sytuacjach granicznych. Ks. doc. dr hab. F. Greniuk podkreślił, że ukazana w referacie droga myślenia - oparta na teorii wartości - ukazuje sytuację idealną, ale pozostaje otwartym problemem, gdy osoby jako takie są różnie wartościowane i gdy trzeba w praktyce lekarskiej wybierać pomiędzy nimi. Według ks. Inlendera pomimo tego trudnego w praktyce wyboru fundamentalne kryterium wartościowania pozostaje w mocy.

W drugim dniu obrad uczestnicy spotkania wysłuchali trzech referatów. Najpierw o *Interwencjach medycyny w zakresie powstającego życia ludzkiego* mówił szeroko

ks. S. Olejnik. Ks. profesor scharakteryzował na wstępie różne rodzaje interwencji medycznych i odrzucił mit, jakoby nauka (a więc i medycyna) nie miała żadnych ograniczeń etycznych, a tym samym wskazał na potrzebę ustalenia pozamedycznego kryterium oceny tego typu działań medycznych. W szczególowej części swego referatu autor mówił o eksperymentach na embrionie ludzkim w kontekście problemu początku życia ludzkiego jako kryterium moralnego w ocenie takich eksperymentów. Nawet przy uwzględnieniu różnych opinii na temat początku życia ludzkiego autor widzi w tego rodzaju działaniach prawdopodobne lub pewne zabicie człowieka, co zawsze jest złem moralnym. Rozważając problem sztucznego zapłodnienia (in vitro) wskazał na zastrzeżenia już natury medycznej, ale przede wszystkim ze strony humanistów i etyków. Rodzą się bowiem pytania, czym okupione zostały dotychczasowe „osiągnięcia” w tej dziedzinie, a także jak dalece godzi to w dobro rodziny, a nawet dobro społeczne.

Dyskusja po tym referacie dotyczyła przede wszystkim wyjaśnień wielu kwestii szczegółowych z zakresu medycyny. O. dr W. Bołoz mówił o problemie tzw. zagnieżdżenia się zapłodnionych jajeczek w kontekście teorii o początku życia ludzkiego. Do tej wypowiedzi nawiązali: ks. doc. dr hab. J. Kowalski i ks. J. Nagórny. Zwrócono przy tym uwagę (odwołując się do dokumentu *Quaestio de abortu procurato* - p. 13 przypis 19), że niezależnie od opinii na temat ustalania początków życia ludzkiego istnieje obowiązek obrony życia od samego jego poczęcia. Ks. dr I. Kałucki zwrócił uwagę na problem, czy i w jakiej mierze omówione w referacie eksperymenty zasługiwałyby na miano zabiegów terapeutycznych.

Drugi referat tego dnia obrad wygłosił ks. dr T. Sikorski. Mówiąc na temat *Wolności ludzkiej wobec śmierci* autor najpierw zaznaczył, że problem wartościowania życia ludzkiego przesunął się dzisiaj - czego nie można uznać za właściwe - ze sfery etycznej do sfery medycznej i dlatego trwa wciąż spór o ocenę eutanazji. Rysując tło tej problematyki autor mówił o paradoksalnym sporze pomiędzy ambicjami nauk eksperymentalnych a żądaniami etyki.

Zrodził się osobliwy fałsz, bo pod pozorami wyborów etycznych dokonuje się wyborów, które są zaprzeczeniem etyki, a często wskazują na manipulacje typu politycznego. Problemem eutanazji zajął się autor w drugiej części referatu ukazując ją w kontekście postaw wobec śmierci w takiej wizji moralności, jaką określił mianem „utopijnej”.

Dyskusję po referacie zainicjował ks. prof. dr hab. S. Witek wskazując na niebezpieczeństwo zubożenia myślenia etycznego przez przejście z perspektywy transcendentnej na immanentną w ukazywaniu jakiegoś problemu moralnego, co wskazywałoby na antropocentryzm tego typu myślenia. Odpowiadając na to autor referatu stwierdził, że prawdziwym zagrożeniem dla teologii moralnej jest myślenie typu scjentyistycznego, a nie immanentnego. Ks. F. Greniuk zwrócił uwagę na kilka spraw: na ryzyko mówienia o miłości jako rozwiązaniu utopijnym, o konieczności wprowadzenia rozróżnienia na działanie bezpośrednie i pośrednie przy problemie skracania życia oraz o ko-

nieczności sprecyzowania, czy eutanazja jest postawą wobec drugiej osoby, czy wobec siebie samego. Ks. Sikorski zgodził się na dopowiedzenie o bezpośrednim skracaniu życia, natomiast stwierdził, że słowo „utopia” rozumie inaczej niż funkcjonujący obiegowo jego sens. Do problemu „utopii” nawiązał także ks. Inlender i ks. Olejnik. Ten ostatni mówił także o wieloznaczności słowa „eutanazja”.

W popołudniowej sesji drugiego dnia obrad referat na temat: *Obrona życia ludzkiego w praktyce lekarskiej w świetle magisterium Kościoła* przedstawił ks. doc. dr hab. J. Kowalski. W pierwszej części autor ukazał i uzasadnił ogólnie rolę urzędu nauczycielskiego odnośnie do problemów moralnych. W zasadniczej części swego wystąpienia zaprezentował wiele różnych opinii i wypowiedzi magisterium Kościoła, które ukazują służebny charakter medycyny w zakresie obrony życia ludzkiego, a które odnoszą się do integralnej wizji człowieka oraz nawiązują do jego praw. W świetle wypowiedzi papieży i innych dokumentów Stolicy Apostolskiej (od Piusa XII do Jana Pawła II) autor ukazuje problemy początków życia ludzkiego, eksperymentów na ludzkim embrionie, problem sztucznego zapłodnienia, manipulacji genetycznych oraz eutanazji.

W dyskusji wiele miejsca poświęcono ogólniejszemu problemowi wartości etycznych w odniesieniu do problemu życia i jego obrony. Mówili o tym: ks. Witek, ks. Faliszek, ks. Inlender, ks. Kałucki. Natomiast dyskusja wokół szczegółowych problemów etycznych dotyczyła m. in. oceny moralnej zapłodnienia in vitro, gdy dawkami są małżonkowie i gdy następuje możliwie jak najszybsze wszczepienie zapłodnionego jaja w organizm matki (problem ten różnie oceniali i wskazywali na jego różne aspekty: ks. Olejnik, ks. dr K. Kułakowski, O. dr W. Giertych, ks. Nagórny, ks. dr W. Gubała, ks. Mroczkowski, ks. dr S. Kornas, ks. Greniuk). Innym problemem podnoszonym w dyskusji była sprawa różnych opinii na temat początku życia ludzkiego. Mówili o tym: ks. Greniuk, ks. Kowalski, ks. Olejnik, ks. Inlender, ks. Witek, ks. Sikorski, O. dr A. Bławat. Na koniec krótko zabrali głos prelegenci ustosunkowując się do najważniejszych problemów w dyskusji.

W trzecim dniu spotkania ogłoszono dwa komunikaty naukowe. Najpierw ks. dr W. Gubała mówił na temat *Dobro życia jako kryterium oceny interwencji lekarskich. Założenia świeckiej deontologii lekarskiej* (wystąpienie opublikowano w niniejszym zeszycie „Roczników Teologiczno-Kanonicznych” na s. 95). Natomiast ks. dr S. Kornas przedstawił problem *Prawnej ochrony życia ludzkiego w okresie prenatalnym*. Prelegent zwrócił uwagę, że zazwyczaj mówi się o ochronie bezpośredniej (ochrona prawna embrionu i płodu) lub pośredniej (przez ochronę kobiety w ciąży), a więc - odpowiednio - o ochronie podmiotowej i przedmiotowej. Istotne jest to, żeby embrion i płód były uznane za podmiot prawa, a nie tylko za przedmiot. W świetle tych rozróżnień autor rozważył szereg szczegółowych problemów prawnych, tak w oparciu o polskie prawo, jak i niektóre dokumenty o charakterze międzynarodowym (choć nie mają one charakteru obowiązującego prawa). W komunikacie wskazuje się na wiele niekonsek-

wencji polskiego prawa państwowego oraz na brak w prawie karnym podstawowej ochrony życia przed urodzeniem.

Dyskusja dotyczyła problematyki obydwu komunikatów. Rozważano problem zgody człowieka na eksperymenty medyczne na jego organizmie jako koniecznego (czy wystarczającego?) warunku działań lekarskich. Mówili o tym prezentując różne egzemplifikacje problemu: ks. Skowroński, ks. Gubała, ks. Inlender. Problem stosunku chrześcijan do prawa świeckiego, które nie broni życia w okresie prenatalnym rozważali: ks. Nagórny, ks. Inlender, ks. Kowalski, ks. Kornas. Problem właściwego kształtowania sumienia lekarzy w odniesieniu do konkretnej, praktycznej sytuacji etycznej podnieśli w dyskusji ks. Greniuk, ks. Mroczkowski, ks. Gubała.

Podsumowania całości obrad dokonał ks. Inlender.

W związku z upływem kadencji dotychczasowego Zarządu sekcji teologów moralistów w składzie: przewodniczący - ks. dr B. Inlender, wiceprzewodniczący - ks. doc. dr hab. F. Greniuk i sekretarz - ks. dr J. Nagórny, odbyło się także spotkanie o charakterze administracyjnym, podczas którego złożyli sprawozdania za okres pięciu lat przewodniczący i sekretarz sekcji. Zebrani udzielili absolutorium ustępującemu zarządowi. Niektórzy uczestnicy spotkania zgłosili propozycję, by dotychczasowy zarząd sekcji mógł dalej pełnić swoje funkcje, co zostało przyjęte w głosowaniu. W związku z rezygnacją ks. J. Nagórnego z funkcji sekretarza Zarządu na jego miejsce wybrano ks. I Kałuckiego.